

о на
дан-
нават
окім,
дзя-
ушы
шымі
няы,
іпса-
лікх
ісока
вах і
іто. І
ным
звы-
мым

ещца
уты-
ым
лі б
ва
мац-
айна
ачы-
да-
й за
ам у
о не
о не
ход-
калі
зна-
рот.
ем у
рос-
віта
ка-
наш
ма-
шта
ага,
к не
з вы-
лімі,
ымі
кі ў
пры-

на сабе не вядзе да вяршыню духу...", гэта значыць чалавек у такім выпадку не фарміруецца творча. Спецыялізацыя тут таксама толькі намачаецца, паколькі навазаецца звонку, а таму не ўлічвае асаблівае, схільнасце, задатку дзіцяці. Яго "напхваюць" тым, да чаго ён раўнадушы; але ён раўнадушы і да гэтай несправядлівасці: што ён вучыць, толькі ён не вучыць. Беспаспяховае спецыялізацыі яшчэ і ў тым, што вучань, не ведаючы, вядома, сваіх асаблівае, магчымасце, раўнадушы праходзіць міма тых вяду, якія вельмі патрэбны яму для развіцця таленту, духоўнага ўдасканалвання (няма навукі педалогіі). І на дрэве, пазнання ён не ў стане здабыць той або іншы плод, паколькі слаба трымаецца за ўсю крону. Патраціўшы на бязметнае, безвыніковае спасціжэнне ўсялякіх ісцін лепшыя галы жыцця, малоды чалавек не стаў дзячам, не праявіў сваіх талентаў (не праіх унутр кроны, да галінак, пладоў), ён нават не ведае, да чаго ён больш здольны і ці ёсць у яго наогул "іскра боская"... А ён жа не раз і не два праходзіў міма таго або іншага плоду!

Што ж усё-такі стварала значных людзей, вялікіх духам, магучых на веда? "На пытанне, ці задаволены я сваёй прафесіяй, я заўсёды адказваю: справу ўсяго майго жыцця я абраў яшчэ школьнікам, рыхтаваўся да яе ўсе гады вучобы, — піша акадэмік В.А.Амбарцумян. — І не было з тае пары моманту, калі б я пашкадаваў аб сваіх выбары". У 12 гадоў ён ужо чытаў лекцыі аб населенні планет. Акадэмік А.Б.Северны таксама ў школьныя гады з захапленнем займаўся астраноміяй у калектыве наглядальнікаў. Шляхі многіх кар'ераў навукі вызначыліся яшчэ за школьнай партай. Славуты асветнік М.А.Рубакін у 11 гадоў перапрацаваў кнігу "Ракамбол" у п'есу, праз год напісаў прыгодніцкі раман і п'есу, а ў 13 гадоў пачаў выдаваць уласны рукапісны часопіс "Стрела".

Ёсць і зараз людзі, якія дабіваюцца здзіўляючых спехаў: цыркачы, мнеманісты, фокуснікі, тангісты і інш. Як працуюць яны? Выяўляюць у сабе як мага раней які-небудзь прыроджаны задаткі і пачынаюць пастаянна, узмоцнена трэніраваць яго. Праз гады працы дабіваюцца нечувальных вынікаў. Іх метад самавыхавання, самаўдасканалвання, самапераборкі, абатульненні педалогіяй, трэба было б таксама пераняць.

Вячаслаў МЛІКОЎСКІ.

(Працяг будзе)

аецца, школы, настроем

якія дазваляюць больш крыць індывідуальныя дольнасці вучняў: фар-амбалы, скрыткі, баян, балалайка, гітара, клары, музычныя інструменты, саль-іркестр, вакал, танца-ілектывы, групы па м мастацтве і мастац-

проблемы не мінаюць і ны калектыву. Хоць яны дольнаквыя практычна ол, назваць іх не лішне. а іх упадзе вока разу-й, надзеленых уладай і ырашчы іх ці хоць бы апамагчы. Па-першае, асць класаў, недахоп і метадычнай . Школе з музычна-эс-ухідам не адпавядае эктурным збудаваннем стандартная будынка. Рацыянальна аваць сумесна з сусед-ітучнай школай, якая і побач, прыбудову-дзе б размясціліся басейн, пакой для за-акцяй і выяўленчым ма-але для гэтай патрэбны малыя.

Добра, што знайшліся камер-цыяныя структуры, якія дапамагі купіць касцюмы для танцавальна-ансамбля, музычныя інструменты. Такіх фундатараў, якія выдзяляюць мэтавым накіраваннем сродкі для развіцця школ, лічаць педагогі, трэба вы-зваліць ад падаткаў.

Не задавальняе настаўнікаў і зарплата. На такія грошы мужчы-не-настаўніку неаральна пра-карміць сям'ю. На пытанне аб па-вышэнні ўдваі іх заробку на-стаўнікі адказалі, што гэтыя гро-шы, якія яны атрымваюць у палове снежня, з'есць інфляцыя. Як быў настаўнік на мяжы галечы, так і застаецца.

Вельмі дакладна падвёў вынікі нашай размовы М.П.Залатаронак. — Пакуль дзяржава не зразумее, што бацькі, якія нарадзілі дзіця, селянін, які гэта дзіця пракорміць, і настаўнік, што вывучыць яго, не будуць забяспечаны, нацыя не будзе будучыні.

Так што святы сёння ладзіць хіба адны энтузіясты. Ці не ста-нецца так, што і іх не будзе?

Галіна СУША.

ТАКІЯ ДАЛЁКІЯ БЛІЗКІЯ КАРПАТЫ

Абавязковымі элементам у сістэме падрыхтоўкі настаўнікаў географіі ў ВНУ з'яўляюцца палывыя практыкі. Ключавое месца сярод іх займала да апошняга часу далёкая комплексная палывая практыка па фізічнай і эканамічнай географіі, якая праводзілася напрыканцы чацвёртага года навучання і працягвалася трыццаць дзён. Галоўнай асаблівае было месца яе правядзення, у якасці якой звычайна выбіраліся тэрыторыі з адметнымі, не характэрнымі для нашай краіны прыроднымі ўмовамі і гаспадарчымі комплексамі (Карпаты, Каўказ, Сярэдняя Азія, Усходняя Сібір, Еўрапейская Поўнач Расіі). Гэта дазваляла будучым настаўнікам географіі атрымаць рэальнае ўяўленне пра больш шырокае кола географічных з'яў і працэсаў, убагаціць свой светогляд, значна паліпчыць тэарэтычныя веды і набыць практычныя навыкі географічных даследаванняў.

Практыка была забяспечана дасканаласцю распрацаванай праграмы, дзе дакладна вызначаліся яе мэты і задачы, формы правядзення і амест. На працягу некалькіх дзёнаў і аднаго дня калектывам кафедраў ВНУ абрабавалі роўныя маршруты практыкі, вызначылі найбольш аптымальныя з'яў і пункты гледжання раёны яе правядзення, наладзілі ўстойлівыя ўзаасамсувязі з раёнамі і аддзяленнямі там устаноў і ВНУ роднаснага профілю.

Здавалася б, усё адначане давала падставы калектывам географічных кафедраў спадзявацца, што і ва ўмовах набліжэння Беларуска дзяржаўнага суверэнітэту практыка захавала сваё месца ў сістэме падрыхтоўкі настаўнікаў географіі і, нагледзячы на пэўныя цяжкасці, студэнты будуць мець магчымасць знаёміцца з прыродна-гаспадарчымі і сацыяльнымі комплексамі на тэрыторыі іншых дзяржаў. Та-му, як з'ява часова і вымушаная, успрымаўся той факт, што ў 1991-92 навучным годзе ў сувязі з фінансавымі цяжкасцямі пры выбары маршруту далёкай комплекснай палывой практыкі прыйшлося абмежавацца тэрыторыяй Беларусі, а працягласць яе скараціць да трох тыдняў. Аднак у каторы ўжо раз пацвердзілася старая ісціна: нішто не бывае такім працяглым, як тое, што задумваецца часовым. І вось ужо трэці год запар месцам правядзення далёкай комплекснай палывой практыкі па географіі з'яўляюцца "аддаленыя" раёны нашай краіны.

Хочам, каб нас зразумелі правільна. Мы не супраць таго, каб студэнты-географы беларускіх ВНУ мелі магчымасць больш грунтоўна знаёміцца з прыродаю, на-сельніцтвам, гаспадаркаю сваёй радзімы. Тым больш, што сёння ў навуцальныя планы па падрыхтоўцы настаўнікаў географіі ў якасці самастойных дысцыплін ук-лючаны такія курсы, як "Фізічная географія Беларусі", "Сацыяльна-эканамічная географія Беларусі", "Географічнае краязнаўства", шматлікія спецкурсы па географіі

карысных выкапнёў, ландшафт, насельніцтва Рэспублікі, наву-ещца географія сваёй вобласці. Ве-дома, што паўнацэннае выкладан-не пералічаных курсаў патрыбу, каб у навуцальным плане былі прадугледжана палывая практыка па географіі Беларусі. Але такія практыка павінна разглядацца як самастойная, а не альтэрнатыўнае далёкай комплекснай палывой практыцы па фізічнай і эканамічнай географіі. Апошняе павінна быць тэрмінова адноўлена ў сваім першапачатковым выглядзе. Інакш ужо праз год навуцаль-ныя ўстановы Рэспублікі выпус-цяць настаўнікаў географіі, якіх ніколі не бачылі тайгу альбо сібір, горную краіну альбо пустыню. Такім настаўнікам будзе вельмі цяжка абудзіць цікавасць вучняў да адной з найбольш старажытных навук на зямлі.

Перашкоды, што існуюць сё-ня на шляху правядзення далёкай палывой практыкі, не з'яўляюцца неадольнымі. Разлікі паказваюць, што пры ўмове пэўнага скарачэння яе працягласці (пятнаццаць — дваццаць дзён замест трыццаці) і выбару найбольш аптымальнага і пункту гледжання транспартнае становішча месца правядзення (для Брэсцкага педінстытута, на-прыклад, такім месцам можа б стаць тэрыторыя Заходняй Ук-раіны: украінскія Карпаты, Закар-пацце) грашовыя затраты будуць амаль такімі ж, што і пры правяд-зенні практыкі ў межах Беларусі. Пэўныя цяжкасці могуць узнікнуць пры перасячэнні дзяр-жаўных межаў і падчас перавоз-чэння па тэрыторыі іншых дзяр-жаў. Але і гэтая праблема можа быць вырашана шляхам заключе-ння Міністэрствам адукацыі і наву-кі Беларусі пагаднення аб абмене групамі студэнтаў з адпаведнымі ўстановамі Расіі, Украіны, Польшчы.

Як бачым, тыя праблемы, што ўзніклі з правядзеннем далёкай комплекснай палывой практыкі па географіі, пры жаданні і пэўна-намаганнях з боку ўсіх зацікаўленых асоб і устаноў мо-гуць быць вырашаны. Спадзяемся, што нас падтрымаюць у гэтай справе калегі з іншых ВНУ краіны, дзе ёсць географічныя аддзеленні, а таксама настаўнікі географіі, якія, як ніхто іншы, павінны быць зацікаўлены ў тым, каб не пару-шаліся географічныя традыцыі і каб на змену ім у школу прыходзілі высокапрафесійныя спецыялісты.

Аляксандр ГРЫБКО,
загядчык кафедры географіі
Брэсцкага педінстытута,
кандыдат географічных навук.

Канстанцін КРАСОЎСКІ,
кандыдат географічных навук,
в.а. дацэнт.

Сяргей АРЦЕМЕНКА,
кандыдат географічных навук,
старшы выкладчык.

Мікалай СТРАХА,
старшы выкладчык.